

Тамара ВИЈОГЛАВИН МАНЧИЋ

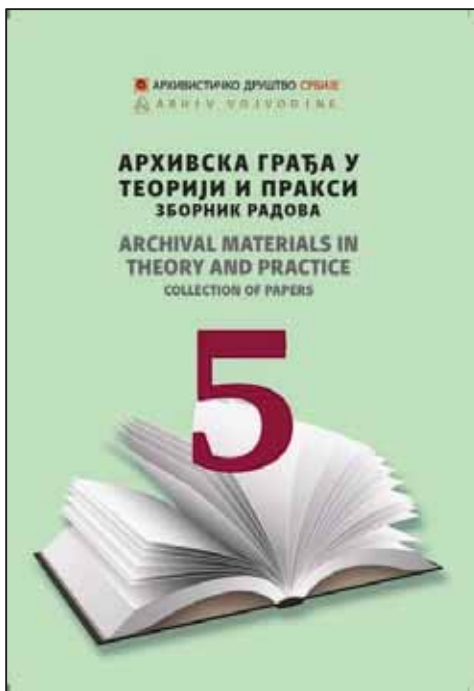
Архив Брчко дистрикта Босне и Херцеговине
taravijoglavin@gmail.com

UDK/UDC: 930.25 (082)

**АРХИВСКА ГРАЂА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ,
Зборник радова 5, Архивистичко друштво Србије,
Нови Сад 2021, 531 стр.**

Да прошлост неминовно обликује нашу садашњост доказали су својим радовима учесници Међународног архивистичког саветовања одржаног 6-8. октобра 2021. године у Новом Саду у Хотелу *Парк* у организацији Архивистичког друштва Србије. Као друго саветовање које је организовано у време пандемије вируса Ковид-19, било је потребно прилагодити саветовање ванредним околностима, умногоме изазовнијим него оним из 2020. године, и несметано одржати њен рад. Улогу домаћина, али и покровитеља Саветовања преузео је директор Архива Војводине, др. Небојша Кузмановић, заједно са Министарством културе и информисања Републике Србије.

Као резултат саветовања архивских радника објављен је Зборник радова *Архивска грађа у теорији и пракси* пети по реду који својим читаоцима доноси укупно тридесет и четири рада, од чега тридесет и један ауторски и три коауторска. Оригиналних научних радова било је пет, информативних прилога два, прегледних радова једанаест, док је највише било стручних радова, укупно шеснаест. Од тога двадесет радова је сврстано у тему *Извори за повесницу*, док је четрнаест радова презентовано у оквиру две теме *Нова архивска стварност* и *Архивске зграде и архивска грађа – садашњост и будућност*.



У првој групи архивска грађа је посматрана као историјски извор, па о судбини архивске грађе краља Александра Обреновића, виша научна сарадница др. Љубинка Шкодрић из Института за савремену историју Београд, Србија, у оригиналном научном раду *Судбина архивске грађе краља Александра Обреновића* покушава да утврди садржину и реконструише судбину ове вредне и политички осетљиве и поверљиве архивске грађе у поседу краља Александра Обреновића током Првог и Другог светског рата.

Даље о архивској грађи на оријенталним језицима Хисторијског архива Сарајево упознаје нас МА Елма Дервишбеговић, виша архивиста Хисторијског архива Сарајево, која поред рукописне збирке настале из великих исламских центара, упознаје читаоце у раду *Архивска грађа Хисторијског архива Сарајево на оријенталним језицима* са дјелима аутора са наших простора, па се стога у информативном прегледу налазе и преведени делови неких рукописа са фрагментима раритетних и уникатних примерака кроз приложене илустрације.

У оригиналном научном раду *Архив Срба у Хрватској и заоставштина Ервина Ператонера*, др. Предраг Бребановић, ванредни професор са Филолошког Универзитета у Београду, представља Архив Срба и његову историјску баштину као релевантну архивску грађу за изучавање живота српске заједнице у Републици Хрватској. Поред тога, освртом на заоставштину Ервина Ператонера аутор нас упознаје са ставовима овог публицисте и историчара уметности изнетих у полемици са Светозаром Петровићем.

О фонду Савезне комисије за културне везе са иностранством Архива Југославије упознаје нас Иван Хофман, архивски саветник у раду под називом *Савезна комисија за културне везе са иностранством – извор за проучавање спољне политике Југославије 1949-1971. године*. Поред основних података о историјату творца фонда и стању архивске грађе, запосленик Архива Југославије даје и оцену значаја овог фонда као извора за проучавање спољне политике социјалистичке Југославије у периоду од 1949. до 1971. године.

Истраживање повезаности Југославије и Чехословачке на просветном и културном плану пуних двадесет година обрађује архивски саветник мр. Драгош Петровић из Архива Југославије у раду *Културна сарадња Југославије и Чехословачке између два светска рата*, наводећи историјат, значај и резултате сарадње два словенска народа, понајвише манифестиране школовањем Југословена у Чехословачкој, изградњи Александровог дома у Прагу и организовању разних свечаности и манифестација.

О значају архивске грађе архивских фондова школа као извора за изучавање целокупног историјског временског периода у којем су настале презентује мр. Александра Пијук-Пејчић, виша архивиста Хисторијског архива Сарајево у раду *Архивски фондови школа Хисторијског архива*

Сарајево у служби историјских извора. Анализом историских извора шест архивских фондова школа Хисторијског архива Сарајево ауторица указује на могућност истраживања разних тема употребом обе грађе, не само из области школства, него и политичке, привредне, локалне и породичне историје као и свакодневнице.

О судбини деце немачке националности у дечијим домовима у Србији у периоду од 1944. до 1950. године, као и о улози Комитета за социјално старање указује нам мр. Маја Николова, музејска саветница УНИХУБ Београд, користећи архивску грађу Архива Југославије фонда Комитета за социјално старање Владе ФНРЈ 1946-1951. године и фонда Министарства просвете ФНРЈ. Радом *Деца немачке националности у дечијим домовима у Србији у периоду од 1944. до 1950. године* ауторица указује на важност социјалне заштите деце и перманентног васпитања и образовања на процесу укључивања појединаца у друштвену средину.

Приказ највреднијих докуменатарних целина из подручја водно-господарске делатности у поседу Државног архива у Вуковару фонда Биђ-босутска водна задруга (1924-1948) и збирке водограђевне пројектне документације биђ-босутског подручја (1881-1978) образлаже виши архивист Државног архива у Вуковару, Стјепан Прутки у раду *Архивско градиво Биђ-босутске водне задруге – извор за проучавање повијести водопривредне дјелатности сријемског подручја*. Ова архивска грађа репрезентира јединствен образац деловања једне водне задруге у времену Краљевине СХС/Југославије који је уједно богат и веродостојан повесни извор за проучавање водограђевне делатности на сремском подручју до 1945. године.

У стручном раду *Изложбом против заборава сестре милосрднице у Брчком* Тамаре Вијоглавин Манчић, више архивистике Архива Брчко дистрикта Босне и Херцеговине обрађује се архивска грађа Дружбе сестара милосрдница из Загреба, Казнено-поправног дома Столац, као и Архива Брчко дистрикта Босне и Херцеговине за потребе писања монографије *Дружба сестара милосрдница св. Винка Паулског у Брчком* и при изради изложбе *Сестре милосрднице у Брчком 1886-1984*, у настојању да се вјеродостојно представи долазак сестара милосрдница у Брчко, васпитно-образовно и здравствено деловање овог реда, њених контроверзних појединаца, као и позадина одласка сестара из Брчког. Поред тога, у раду се наглашава значај архивиста у обликовању колективног памћења локалне заједнице, расветљавањем догађаја из не тако давне историје једног града и суочавањем са прошлошћу и питањима која су постала актуелна филмом *Дара из Јасеновца*.

Оснивање и деловање Главног одбора Црвеног крста Србије – Окружни одбор Ниш обрађен је у стручном раду Наташе Раденковић, више архивистике Историјског архива Ниш под називом *Главни одбор Црвеног крста Србије – Окружни одбор Ниш – делатност ствараоца и стање архивске грађе фонда (1878-1947), 1929-1947*. Архивска грађа која говори о

овој организацији, основаној за помоћ рањеника у рату, карактерисана је као фонд од великог значаја 1998. године.

О значају илустрованог материјала као извора за мултидисциплинарна научна истраживања указује Славица Соломун, архивска саветница Државног архива Србија у свом раду под називом *Илустровани материјал као извор научних истраживања* кроз примере многобројних изложби које су приредили архиви у Србији.

У раду *Фотографије историјског архива у Врању као сведоци историјских догађаја*, Драгана Станисављевић, архивистичка и Бранка Јаначковић, архивска саветница Историјског архива „31. јануар“, Врање представљају фотографије које визуелним садржајем сведоче, употпуњују и дочаравају слику о поједним историјским догађајима користећи Збирку фотографија, Збирку докумената Добривоја Јовановића и фондове Скупштине општине Трговиште, Акционарског друштва „Слободна реч“, Подружнице Удружења носилаца албанске споменице 1915-1916. и Сурдуличког културног центра.

Са оставинским и нотарским списима Котарског суда у Цавтату упознаје нас др. сц. Иво Орешковић, из Државног архива у Дубровнику који у свом раду *Оставински и нотарски списи – прворазредан архивски извор за истраживање повијести Конавала у вријеме аустријске управе и Краљевине (СХС) Југославије* при чему даје анализу овог прворазредног врела повести свакодневнице конавоских обитељи.

Славко Степановић, историчар-архивиста Историјског архива Шумадије у раду *Матичне књиге црква Крагујевачких као извор за генеалошка истраживања (могућност и ограничења) – избор из Збирке матичних књига Историјског архива Шумадије Крагујевац* представља основне карактеристике генеалошког метода и приступа који се мењао кроз историју користећи Збирке матичних књига Историјског архива Шумадије и указује на специфичности техничко-технолошке примене савремених метода и средстава на пољу дигитализације.

О рукописној оставштини једног од најспособнијих државника и дипломата Цветка Рајовића (1793-1873), проглашеној одлуком Народне скупштине Србије 1998. године архивском грађом од изузетног значаја, упознаје нас Горан Милосављевић, виши архивист Историјског архива Шумадије у раду под називом *Сегмент националне историје у личном фонду Цветка Рајовића*.

Историјат и рад Међународне године жена (МГЖ) обрађује др. Светлана Стефановић, научна сарадница/архивистичкиња Архива Југославије у раду *Међународна година жена – ОУН 1975. у фондовима Архива Југославије* користећи архивску грађу фонда Савезног комитета за рад и запошљавање (АЈ, 577) и фонда Савезног комитета за рад, здравство и социјалну заштиту (АЈ, 578).

Анализом архивских фондова у Србији који садрже документацију о развоју нуклеарних истраживања у мирнодопске сврхе у социјалистичкој

Југославији и производњу нуклеарног оружја бави се др. Драгомир Бонцић, научни саветник Института за савремену историју Београд у раду *Да ли је Југославија правила нуклеарну бомбу? Ша (не) кажу домаћи архиви?*

Архивски извори Архива Србије, Архива Југославије и Историјског архива Београда који говоре о ставовима Ивана Стамболића, председника Извршног већа Србије, Градског комитета СК Београда и Председништва ЦК СКС о неким кључним питањима и проблемима са којима се суочавала Србија у првој половини осамдесетих година 20. века презентује др. Слободан Селинић, научни саветник Института за новију историју Србије у раду *Иван Стамболић у архивским документима у првој половини осамдесетих година 20. века.*

У раду *Зписи о пандемији Ковид-19 и како их сачувати* мр. Мирјана Богосављевић, виша архивистичка Државног архива Србије бави се питањима значаја чувања и правилног управљања подацима и документима о пандемији Ковид-19, као и променама рада архива за време трајања пандемије.

Изванредни професор др. сц. Мартин Превишић са Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу у раду *Hoover Institution, library & archives, Stanford University – архивски извор југословенских повијести кроз фонд Константина Фотића* презентује архивске изворе Ховер Института у Сједињеним Америчким државама који говоре о Константину Фотићу, првом амбасадору Краљевине Југославије у Сједињеним Америчким Државама.

У оквиру другог дела Зборника, тражени су одговори на две теме: *Нова архивска стварност и Архивске зраде и архивска грађа – садашњост и будућност.*

О теми *Архивски информациони систем – АРХИС* пише аутор Никола Ацић, архивист Државног архива Србије наглашавајући да су увођењем Архивског информационог система архиви у Србији добили моћан алат пројектован да систематизује и стандардизује обухват података о архивској грађи, као и да умногоме олакша приступ информацијама о архивској грађи на територији Републике Србије.

Архивска саветница Државног архива Србије Татјана Драгићевић у свом раду *Искуства на уносу података у јединствени информациони систем за архиве у Републици Србији – АРХИС* истакла је практична искуства стечена приликом уноса података у АРХИС различитих фондова са различитим нивоима описа.

Дигитализација архивске грађе Војног архива – информациони систем дигиталног архива „Ида 2.0“ рад је Дарка Маринковића, архивисте Војног архива Београд насталог на основу искуства дигитализације фондова Војног архива.

У стручном раду више архивске техничаре I врсте, Сађиде Балте из Архива Федерације Босне и Херцеговине Сарајево, Босна и Херцеговина под назирвом *Искуства на сређивању фондова из области јавне управе и*

јавне службе у Федерацији Босне и Херцеговине говори се о фондовима које посједује Архив Федерације Босне и Херцеговине са акцентом на фондове из области јавне управе и јавне службе.

Нешто више о разгледницама као архивском градиву које спаја писану комуникацију с визуалним елементом и носи јединствену и вредну информацију једнако и за архивске делатнике и истраживаче, анализира Ерика Жилић Винцетић, виша архивиста Државног архива у Осијеку у раду *Разгледнице у архивским фондовима и збиркама државног архива у Осијеку – допринос архивистичкој обради и сређивању*.

У стручном раду под називом *Етика у конзервацији архивске грађе* Снежана Петров, конзерваторица саветница Државног архива Србије разматра етичка начела и кодексе у вези са конзервацијом архивске грађе: међународни етички кодекс Европске конфедерације конзерваторско-рестаураторских организација (ЕССО), етички кодекс Међународног савета музеја (ИСОМ), нацрт етичког кодекса Друштва конзерватора Србије и Међународни етички кодекс архивиста.

Синиша Домазет, виши архивист Архива Босне и Херцеговине у стручном раду под именом *Архив Босне и Херцеговине – оснутац и постојање* даје кратак преглед преломних етапа кроз које је Архив Босне и Херцеговине прошао и његово тренутно стање.

О значају наменског пројектованог објекта архивске зграде као основном предуслову квалитетне заштите архивске грађе анализирају Наташа Малобабић- Вукић, виша архивиста и Југослав Вељковић, архивски саветник Историјског архива Града Новог Сада у коауторском, стручном раду *Архивске зграде – место и улога у систему заштите архивске грађе* на примеру изградњи нове зграде Историјског архива Града Новог Сада.

На који начин је нови Закон о архивској грађи и архивској делатности Републике Србије реформисао област архивског пословања али и о практичној примени овог закона истиче Марија Тодоровић архивска саветница Историјског архива Шумадије у стручном раду *Практична примена Закона о архивској грађи архивској делатности*.

У стручном раду *Правосудни органи у Нишу, непосредно и након Другог светског рата (1944-2020)* Стојанка Бојовић, архивска саветница, ангажована у Историјском архиву Ниш, истиче да и поред дугогодишњег искуства у погледу пружања стручних упутстава, техничких, организационих и других напора радника Службе надзора, постоје велики проблеми у погледу њене физичке заштите, као и обостраног договора око преузимања на трајно чување у Архив.

Историјат међусобне повезаности две институције културе из Јагодине које раде на заштити културног наслеђа насталог у делу Средњег Поморавља обрађен је у раду *Музејско одељење при Градској државној архиви – прилог историје повезаности Завичајног музеја Јагодина и*

Историјског архива Јагодина Душка Грбовића, музејског саветника Завичајног музеја Јагодине.

Проблем са усклађивањем архивске праксе у Историјском архиву Града Новог Сада са савременим трендовима презентовања архивске грађе и стицања нових корисника пише Марија Ђуричанин, виша архивистичка Историјског архива Града Новог Сада у стручном раду *Делатност Историјског архива Града Новог Сада у циљу развијања свести о значају локалне историје и неговања културе сећања*.

О последицама и утицају пандемије вируса Ковид-19 на област културе разматрају Бојана Јовац и Јелена Ковачевић, више архивисткиње Историјског архива Крушевац у коауторском, информативном раду *Нова архивска стварност – утицај пандемије Ковид-19 на Архив Крушевац, прилагођавање рада у новим условима и изазови будућности*.

Предраг М. Видановић, виши архивиста Историјског архива Пирот у првом делу рада под називом *Читаоница Историјског архива у Пироту* представља кратак историјат селидбе Архива од оснивања до изградње наменске зграде, а потом анализира рад читаонице у последњих десет година и поставља питање да ли ће увођење АРХИС-а укинути рад читаонице и променити улогу архивисте у раду са корисницима.

Међународно архивистичко саветовање 2021. године и њени учесници успешно су још једне године за редом одговорили свим изазовима, не само струке већ и времена у којем живимо и одговорили на људску потребу да непролазност обезбеде записивањем и чувањем записаног. Ово је образложила Слободанка Цветковић, уредница Зборника, нашавши инспирацију за уводник у једном чланку Орхана Памука, турског нобеловца посвећеног индијским архивима државних службеника, у којем се поред писања о архивима као најважнијем оружју моћи државе над грађанима, истичу емоције које су ускомешале његово писање изазване мирисом архива, њиховој пропадљивости и сталној људској потреби да се забележи садашњост.

Зборник радова 5 *Архивска грађа у теорији и пракси, Нови Сад 2021*. садржи двадесет и пет радова аутора из Републике Србије, четири из Републике Хрватске, док је пет из Босне и Херцеговине, и то један рад из Архива БиХ, два рада су из Историјског архива Сарајево, један рад из Архива Федерације и један рад из Архива Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. Честитамо колегама и колегиницама на труду, објављеним радовима као и на успешној промоцији босанскохерцеговачке архивистике у региону.